

לקט אמרים

כך עד שכבר שבר את הקליפה המקשה עליו כל כך את הלימוד, והוא תפקידו עתה, לעמול על כל דבר תורה פי עשר, ואשרי מי שעמלו בתורה, כי אם לא עכשו אימתי.

[בשם הגדולים מהחיד"א ערך יוד אות קס"ה "מרן מהר"ר יוסף קארן, כתב מהרח"ו זצ"ל (שהב"י) היה משורש רבי יהודה בר אלעאי, והוא בכנף אדם הראשון השמאלית, והוא מבחינת אצילות", ע"כ. וראיתי על זה דבר נאה (ואולי ג"כ מהחיד"א) שמכיון שרבי יהודה בר אלעאי היה "ראש המדברים בכל מקום" כדאמרינן בכרכות (דף ס"ג ע"ב) ולכן כל הנצרך לדבר הלכה - ראשית לכל דבר הוא מעיין בלשון המחבר מרן הבית יוסף, ורק אח"כ מעיין בשאר פוסקים. ויש הרבה דוגמאות מאליפות בנושא נפלא זה שיכולים להצטבר לכדי ספר שלם, ואכמ"ל].

ולפי כל האמור אין שום מקום לקנאה, היינו שאילו ידענו את סוד הגלגול - לא היה מקום כלל וכלל לקנאה וצרות עין מאחד לחבירו, כי עם כל אחד נעשה ענין אחר והשתלשלות אחרת לגמרי הרחוקה כרחוק מזרח ממערב ממה שנעשה עם השני.

אה"ח 1234567

דאם איז יענעמ'ס מעשה און דאס איז מיין מעשה...

[זאת היא פעולת הזולת - וזאת היא הפעולה שלי]

ובזה ידויק לשונו הזהב של רבינו בספורי מעשיות במעשה של חכם ותם, שכששאלו את התם מדוע מצליח ומרויח השני יותר ממנו בתפירת המנעלים - השיב בזה"ל: "דאס איז יענעמ'ס מעשה און דאס איז מיין מעשה..." שמובנו: מה לי ולו, זאת היא פעולתו וזאת היא פעולתי, ואין בינינו כלום. אבל לכאורה יש לדייק מדוע נקט בלשון "מעשה", אלא כאן מרומז עומק כוונת ענין זה, שהתם, המרמז על צדיק הדור, רמז בזה שאין שום מקום מקנאת אדם על רעהו, באשר עם כל אחד נעשה "סיפור מעשה" אחר לגמרי... דאס איז יענעמ'ס "מעשה" און דאס איז מיין "מעשה..." והדברים עתיקים.

איפה היית ביסדי ארץ?...

והנה הקדוש ברוך הוא בהשיבו על טענותיו ותלונותיו של איוב אמר: איפה היית ביסדי ארץ (איוב ל"ח ד'). ובמדרש (שמות רבה מ' – ג') איתא: "עד שאדם הראשון מוטל גולם, הראה לו הקדוש ברוך הוא כל צדיק וצדיק שעתיד לעמוד ממנו. יש שהוא תלוי בראשו, יש שהוא תלוי בשערו, ויש שהוא תלוי במצחו, ויש בעיניו, ויש בחוטמו, ויש בפיו ויש באזנו וכו'. ותדע לך בשעה שהיה איוב מבקש להתווכח עם הקדוש ברוך הוא וכו' הקב"ה משיבו וכו' איפה היית ביסדי ארץ וכו', אמור לי האיפה שלך (המידה שלך). ובערוך פירש: העיקר והשורש שלך) באיזה מקום היתה תלויה וכו'", ע"כ.

ומבואר בכתבי האר"י בסוד פסוק זה, שאדם הראשון היה כלול מכל הנשמות העתידים להוולד, וכשחטא בעץ הדעת טוב ורע, עירב טוב ורע, ונתערב הטוב של אדה"ר עם הרע של הקליפות, הזכר סמא"ל אדם בליעל. וכן הטוב של חוה נתערב ברע של לילית זוהמת הנחש וכו', והוא ענין היצה"ר שיש באדם המחטיאו וכו' (עיין כל זה בספר הגלגולים פ"א).

והנה כל אחד נפגע מאותה הזוהמא באופן שונה לפי שרשו, ותכונותיו ותאוותיו של כל אדם. וכל מה שעובר עליו בגוף ונפש הכל הוא לפי בחינותיו שהיה אז, ונוסף עליו עוד מכל גלגוליו שעבר. ועיין בלק"ת מהאר"י (איוב פרק א') שאיוב היה גלגול של תרח. ועיי"ש מה שהביא באיזה זוהמא מטונפת היה שרוי אז. ועיי"ש הטעם על מה שנלקה בשחין.

וזה שאמר הקדוש ברוך הוא לאיוב: איפה היית ביסדי ארץ – בזמן שאין לך שום מושג והבנה בסוד בריאת העולם ויסודו וסדר הליכתו והשתלשלויותיו השונות. ושוב אין לך שום מקום לתביעה על סדרי עולם מסויימים הנראים בעיניך כמשונים, או טענות ותביעות על אנשים שונים, היות שאינך יודע כלל וכלל שרשם והתהוותם

(וכל זה הוא סוד הביאור המובא על מה שכתוב באבות פ"ב ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו - היינו כשתשיג מקומו ושרשו, כנ"ל. וזה באמת אינו יודע כי אם השי"ת בעצמו, והצדיקים יחידי הדורות אשר השי"ת פוקח עיניהם ומגלה להם סודו ורזי עולם ותעלומות סתריה).

אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו

בענין אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו - ראיתי ביאור נאה מהרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זי"ע, על מה שמוכא במס' תענית (כ' כ"א) מעשה שבא רבי אלעזר בן רבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על החמור וכו', ושמה שמחה גדולה וכו', מפני שלמד תורה הרבה, נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר וכו', אמר כמה מכוער אותו האיש. אמר לו לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית. כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו ואמר נענית לך (דברתי למולך שלא כראוי) מחול לי. אמר לו איני מוחל לך וכו', עיי"ש שלא מחל לו עד שהוכיחו ברבים לפני כל בני עירו. ולכאורה תמוה מאד שר"א ב"ר שמעון ישים לב לכיעור גופני, ומכ"ש שיוכיחו על זה. אלא סוד הדבר הוא שהאיש הזה היה עובד השם, וכל פעולה שלו בתורה ובתפילה ובמצוות עשה בליווי תנועות והטיות משונות בגופו ובראשו. וכשראהו רבי אלעזר היתה התנהגותו קשה בעיניו מאד, לכן אמר עליו כמה מכוער הוא אותו האיש, כלומר שעבודת השם צריכה להיות בדרך נימוס, בתפארת והוד כעומד לפני המלך ולא כמשתטה, שאופן הנהגת האיש ההוא מכוערת היתה. ועיי"ש בגמ' שאמר לו ר"א שמא כל בני עירך מכוערין כמותך, כלומר שמא כולכם מחונכין בדרך כזו, שאינה הדרך הטובה והראויה. א"ל לך לאומן שעשאני, כלומר, האם התכוננת מאין באתי ומאין מקורי. אתה מקורך נעלה ונשגב, כי הרי בנו של רשב"י אתה, ואתה קדוש ומקורך קדוש, ואתה מסובב אך ורק בקדושה עילאה, ואילו אני באתי מאיש פשוט מגושם, ובכל עת שאני בא להתקרב ולגשת אל הקודש

לתורה או לתפילה או לעשיית מצוה מתעוררים עלי חבלי רשעים, בלכולים של תאוות וקושיות וכפירות ועצבות וחלישות דעת שונים, והסט"א מתגברת עלי, וסכוני כדבורים, ובאורח זו אהלך טמנו פך לי, ולמה לא התבוננת כמה כבד עלי וקשה כל דבר שבקדושה מפני המים הזידונים השוטפים אותי מכל עברי – כדי שתדינני לחסד ולזכות. (ואליבא דאמת אותו האיש היה אליהו הנביא זכור לטוב שהתלבש בדמות של איש כזה כמוכא בתוס' שם בשם מסכת דרך ארץ) להאיר ולפקוח את עיניו וללמדו בא, ולא עוד אלא שלא מחלו עד שפרסמו ברבים שיהיה לימוד לדורות לדון את כל האדם לזכות, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו (מספר דברי מאיר בתוספת ביאור).

באת לשבת אחת...

ושמעתי סיפור, משל נאה, שחילוני אחד בא להתארח אצל יהודי חרדי ויצא לו לבקר פעם ראשונה בחייו בבית הכנסת. ובשובו לביתו שאלהו מארחו איך נראה בית הכנסת בעיניו, השיב, כי אמנם נאה ויפה הוא והכל מתנהל למישרים, אלא טענה אחת יש לו, והיא על הנהגת הגבאי שאינו מתנהג ביושר בסדר חלוקת העליות לתורה, ובמקום שיחלק לפי סדר ישיבתם, קורא להם בצורה מפורדת ומפורדת אחת הנה ואחת הנה. על כך השיבו מארחו: וכי כיצד רוצה אתה להיות "מבין" בסדרים אם הגעת כאן רק פעם אחת ויחידה ואינך אלא אורח שנמטה ללון, ואין לך שום מושג בסדרי בית הכנסת הקבועים זה שנים רבות. ובאמת דע לך שהדבר היפה ביותר בבית הכנסת הוא התנהגותו של הגבאי וחשכוניתיו הנכונים וזכרונו המבריק, שיודע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד מבאי בית הכנסת מבלי לפגוע בו, שבשבת שעברה קיבלו אנשים מסויימים "חיוכים" וכדומה, ובשבת הבאה יהיה חתן בבית הכנסת, שכל קרוביו יצטרכו לעלות לתורה ואילו את השבת הזאת צריך הגבאי לנהל באופן שאלו שקבלו בעבר ושיקבלו לעתיד לא יקבלו היום... וזקוקים להבנה מיוחדת לדעת את התהלכות הללו, אשר רק לתושב המקום שבא בקביעות לבית הכנסת מחוור הדבר לאשורו...

וכן הדבר בסדר הנהגת הבריאה, כיצד יכולים אנו שהננו כאן רק כאורחים עראיים שנטו ללון, איך אנו רוצים להכין רזי עולם ותעלומותיו שלא נגלו ^{מדי עתה} אלא לתמים דעים ה'...

היוצא מכל האמור, שאין שום מקום לקנאה וצרות עין מהזולת בשום פנים ואופן, כי צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, והכל בחשבון יבא לפניו. והצור תמים פעלו א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. ואשרי מי שעמלו בתורה ומקיים מצוותיו הקדושות, ועוסק בתפילות ותשבחות להשי"ת, ועל ידי זה הוא מתקן וממתיק את כל מה שעובר עליו, שיתהפך עליו הכל לטובה ולברכה, לששון ולשמחה. והולך בתום ילך בטח (משלי יוד - ט').

חינוך פרטי לכל אחד ואחד

הפועל היוצא לעובדא למעשה מכל הדברים האמורים עד הנה הוא, שעל האדם לדון את מצבו כפי כשרונותיו ואפשרויותיו הפרטיים, ולהפיק מהם את התועלת הנרצית ביותר הנוגעת לו בעצמו [מבלי לערב בחשבון זה את יכולתו וכשרונותיו של הזולת] לתועלתו הנצחית ולטוב לו כל הימים.

ולהמחשת הענין ראיתי פעם רעיון נפלא (כמדומה מבעל "תפארת ישראל"), שזאת לפנים בישראל, בהגיע הנערים לגיל הבגרות של שיתסר ושיכסר - ומחובת האב היתה ללמד אומנות לבנו (אם לא זכה לשבת על התורה ועל העבודה עקב מיעוט כשרונותיו). היה זה אחד מהתפקידים הקשים והמסוככים המוטלים על שכם האב - להשיג לבנו אומנות שתהיה קרובה לדעתו של הבן, ותתאים לפי מידתו וכשרונותיו, למען יוכל להחזיק מעמד זמן רב באותה מלאכה ויתפרנס ממנה בכבוד. לפי שאילו היתה האומנות מתקבלת בכפיה על פי רצון האב ללא הבחנה מוקדמת אם הוא מתאים לבן -

היה הכשלון מובטח, בהיותו מצטער כל יום על המצאו שם וסובל מהקאות וחירופים ממעבידו, וטוב מותו מחייו.

והמנהג הנהוג בימים ההם היה להוביל את הנער שהגיע לפרקו, למשך תקופה של שבועות מספר למקום שם נמצאים בתי אומנויות שונות, אשר שם מקום החייטים, הסנדלרים, הרצענים, האופים, הציידים וכיוצא באלה, והבן המיועד סובב ביניהם ומתבונן בכל סוגי המלאכות, ומה טיבם, והיה המלאכה אשר תמשוך את עיניו יותר משאר מיני המלאכות – היא המלאכה השייכת אליו ובה טמונה התקוה הגדולה ביותר להצלחתו. כי אם יעקוב הרבה אחר מלאכת האופה ויביט בהתפעלות רבה כיצד הוא מסיק את התנור, ומכין את הפת לאפיה, וכיצד הוא רודה אותה באומנות ובזריזות מיוחדת, ויתפעל מכל פרט ופרט של אומנות זו – אות וסימן הוא כי המלאכה המתאימה לו ביותר, היא מלאכת האפיה, ואם ייתפס לאומנות זו – יצליח ויעשה חיל. ויש אשר יתפעל דוקא ממלאכת הציירות, ויעמוד ויתבונן שעות ארוכות איך הצייר מוציא מתחת ידיו ציורים מרהיבי עין של בעלי חיים נפלאים, וכיצד הוא משרטט באומנות רבה דמותו של אדם עם כל תוי פניו בדיוק רב, הדבר מושך את לבו ואינו עוזב את המקום רק לאחר התבוננות רבה – הנה זה ודאי לא יצליח אלא באומנות הציירות, ואביו היה אכן מפנהו לכך, כי בזה תצליח ידו, וכן כיוצא בזה בכל המלאכות והאומנויות, בכל אשר ימשכנו לבו ורוחו – סימן מובהק הוא כי לכך הוא שייך ולא לדבר אחר. וזה היה הפתרון הנאות לשאלה קשה ומטרידה זו של מציאת אומנות מתאימה לפי רוחו של כל אחד ואחד.

וכן הוא הדבר במלאכת הקודש. כי מקרא מלא דיבר הכתוב (משלי כ"ב) "חנוך לנער על פי דרכו" – על פי "דרכו" דייקא. כלומר כי באמת הרבה דרכים למקום, וכולם נכונים, כולם ברורים, ורוב דרכי העבודה ושיטות הלימוד השונות אמתיים הם, באשר הם בנויים על יסודות איתנים. ברם, השינויים הם מצד המקבלים הלומדים, והם

צריכים למצוא ענין ומשיכת הלב ללימוד מסויים ושיטה מסויימת, ועל ידי רב ומחנך מסויים, כי רק אז תהיה הצלחתם מושלמת.

במקום שלבו חפץ!

והדבר נראה וניכר אצל תלמידים היושבים בישיבה. כי יש אשר יושב אצל מורה ומגיד שיעור מסויים, וכל דבר שנשמע מפי המורה, וכל מוצא פיו מיישב את לבו ומוחו, וכל קושיא אשר יקשה חודרת עד עמקי מחשבתו ומוצאת שם מקום, בראותו שגם במוחו מנקרת אותה קושיא ממש, ובעת אשר יתרץ את הקושיא, נראה לו בעליל כי אמנם תירוץ זה מספיק ונפלא הוא, והקושיא מתיישבת בכך בטוב טעם ודעת. ולעומת זאת כאשר ישמע שיעור אצל מגיד שיעור אחר, הגם כי אותו מגיד שיעור יקשה קושיות חריפות יותר, ויישב באופן ברור יותר, וגם יתאמץ לפלפל בפלפולה של תורה לעומק ולרוחב, ואף גם יעקור הרים ויטחנם זה בזה בסברות עיוניות ומאירות - אעפ"כ הוא מרגיש שאינו מוצא ידיו ורגליו אצלו. ואילו חברו היושב לצדו יחוש דוקא אצלו תענוג אמיתי מכל דבריו, ומוחו נפתח^{מזרח} ועיניו מאירות, ואצל המגיד שיעור הראשון לא ימצא טעם נכון בדבריו...

ולפי האמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכולם יגיעת התורה לאמתתה לנגד עיניהם - עם כל זה, איש על מחנהו ואיש על דגלו, וכל אחד זקוק למורה המתאים עבורו ממש. וזה מכוסם על דעתם הקדושה של חז"ל: "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ" (ע"ז י"ט ע"א), וכן "רק ממי שלבו חפץ" (ילקוט תהילים א').

כי כל בשמים ובארץ - דאחיד בשמיא ובארעא

ובאמת זהו מעיקרי חפקידיו של מנהיג בישראל, כמובא בליקוטי מוהר"ן (ח"ב סי' ז') על הפסוק כי מרחמם ינהגם (ישעי' מ"ט), היינו מי שהוא רחמן הוא יכול להיות מנהיג. וצריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות וכו'. מי שאינו יודע איך להתנהג עם הרחמנות אזי יוכל לרחם על

חינוק בן ד' ימים ליתן לו מאכל הצריך לגדול ולא לקטן כזה וכו'.
וכן על כל אחד ואחד צריכים לרחם במה שצריך לו, ועיי"ש באות
ז'.

ותוכן הדברים הם, שהצדיק יש לו בחינת "כל" בחינת כי כל בשמים
ובארץ (ד"ה א' כ"ט) ותרגומו דאחיד בשמיא וארעא [שאוחז בשמים
ובארץ] היינו שיש לו לימודים שונים לדרי מעלה ולדרי מטה.

– הלימוד ל"דרי מעלה", לבני עליה, הוא לימוד של השגה, של בחינת
"מה" – מה ראית, מה חמית, מה פשפשת, היינו שהצדיק מראה
לאנשי העליה השגות כאלו עד שהם נוכחים שאחר כל השגותיהם
עדיין לא התחילו להשיג כלל, וזהו לימוד נפלא השייך להם, כי על
ידי זה מתעוררים מחדש לעלות מעלה מעלה בתורה ובעבודה ולחזות
בנועם ה' – מה שלא ידעו עד כה.

והלימודים ל"דרי מטה" הם כפי שכותב שם וז"ל: ולהיפך יש בני אדם
שמונחים במדריגה התחתונה מאד עד שהיו מייאשים את עצמם לגמרי
ח"ו, כי נדמה להם שהם רחוקים מאד מהשי"ת, וכבר אבר נצחם
ותוחלתם מה' – צריך הצדיק שיהיה לו כח לעוררם ולהקיצם שלא יהיו
מייאשים עצמם בשום אופן שבעולם יהיה איך שיהיה, ולהראות להם
ולהאיר בהם כי עדיין ה' עמם ואצלם, וקרוב להם, ואפילו בתוך הארץ
ממש, אפילו אם נפל לשאול תחתיות ח"ו, אף על פי כן שם דייקא
נמצא כבודו ית', כי מלא כל הארץ כבודו, וזה בחינת "כל" שיש
להצדיק (עיי"ש דרוש נפלא מאד).

שיודע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד

וכמובן שיש בין שתי בחינות הללו מדריגות רבות ושונות עד למאד,
והצדיק שיש לו נשמה כוללת, יודע את נפש כל, ומשיג את רוחו של
כל אחד ואחד ומעמידו על מעמדו ומשמרתו השייכים לו.

ובספר תולדות יעקב יוסף, מביא על הפסוק (משלי כ"ט ד') "מלך

במשפט יעמיד ארץ" "ואיש תרומות יהרסנה". "מלך" הוא הצדיק, יש אנשים שהצדיק מנהיגם באופן של למעלה מדרך הטבע, וכך הוא ממשיך להם את השפע השייך להם בגשמיות וברוחניות באופן של למעלה מהטבע. ויש אנשים שיודע שהם אינם מסוגלים לדרך זו, א"כ הוא מנהיגם ע"פ דרך הטבע. וזה "מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות" – מנהיג כזה שמרים את כל המתקרבים אליו בדרך רם למעלה מדרך הטבע. "יהרסנה" – הוא גורם ועושה הריסות. כי פעולות הטבע הם אינם עושים, ולשפע למעלה מדרך הטבע אינם ראויים, אז עי"ז הוא הורס אותם ח"ו. היינו שצריך להמשיך לכל אחד את השפע וההנהגה השייכים לו ממש.

ובמדרש (שמות רבה פ"ב ב') איתא: בדק (הקב"ה) לדוד בצאן, ומצאו רועה יפה, שנאמר (תהלים ע"ה) ויקחהו ממכלאות צאן. מהו ממכלאות צאן, כמו (בראשית ח') ויכלא הגשם – שהיה מונע הגדולים מפני הקטנים, והיה מוציא הקטנים לרעות, כדי שירעו בעשב הרך, ואחר (כך) מוציא הזקנים, כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר מוציא הבחורים שהיו אוכלים עשב הקשה. אמר הקדוש ברוך הוא: מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו, יבוא וירעה בעמי, הה"ד (תהלים ע"ח) מאחר עלות (פי' צאן מניקות) הביאו לרעות ביעקב עמו, ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן. אמרו רבותינו, כשהיה משה רבינו ע"ה רועה צאן של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, רץ אחריו עד שהגיע וכו', עייף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקדוש ברוך הוא: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, כך חייך אתה תרעה את צאני ישראל, הוי, ומשה היה רועה, ע"כ.

ובמדרש רבה (פנחס פכ"א ב'): וכן הוא אומר (איוב כ"ח) "לעשות לרוח משקל" – לרוחות של כל בריה ובריה. תדע לך שהוא כן, שכן משה מבקש מהקב"ה בשעת מיתה, אמר לפניו: רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך דעתן של כל אחד ואחד וכו', וכשאני מסתלק מהם, בבקשה ממך מנה עליהם מנהיג שיהא סובלן לכל אחד ואחד

לפי דעתו, שנאמר יפקוד ה' אלקי הרוחות וכו', אלקי הרוח אינו אומר אלא הרוחות, עכ"ל.

בחינת מנהיג בכל אחד מישראל

והנה כל דבר שיש בכלל יש בפרט, כלומר שכל ענין ההנהגה האמורה, ישנה לא רק בצדיקים ומנהיגי הדור אלא אף בכל אחד מישראל. כמו שכתב רבינו בליקוטי מוהר"ן (סימן נ"ו) שיש לכל אחד ואחד בחינת מלכות, שרי אלפים שרי מאות שרי חמישים שרי עשרות עד שורר בביתו, עיי"ש. ודבר זה שייך לכולם ממש בכל צד ופינה, למלמדים, למגידי שיעור, להורים וגם בין איש וביתו, ולהנהגה בין חברים החיים בצוותא, שעל פי רוב יש גם שם ענין של שררה. והנה לא נכונה היא הדרך להסתכל על עצמו, וממנו לשפוט על חבירו או על תלמידו ובנו, אלא על כל אחד להנמיך את עצמו לגבי רוחו של המונהג, לפי טבעו, כוחו וכשרונותיו, וכך להגביהו, וברחמיו ינהגו וינהלו, ומאלקים יבקש עזרה וסייעתא דשמיא על כל צעד ושעל.

כבד את ה' ממה שחוננך...

וכדברים האלו וכמנהג הזה צריך האדם לנהוג בעבודתו עם קונו. היינו לעבדו תמיד על ידי הנקודה המיוחדת והתכונה המבורכת השייכת לו. כי אם אמנם ינהג האדם באותו לב ובאותן השגות ותכונות המיוחדות לו שחנן אותו הבורא ית', וישתמש בהם וינצלם עד תומם אזי יראה ברכה רבה בעמלו, הצלחתו תהיה בכפליים, ואף יחזיק בזה מעמד ויהיה בר קיימא.

ומצאתי בילקוט שמעוני (מלכים רמז כ"א): כתיב כבד את ה' מהונך – ממה שחוננך, שאם היה קולך נאה, עבור לפני התיבה. חייא בן אחותו של רבי אליעזר הקפר היה קולו נאה, והיה ר' אלעזר הקפר אומר לו חייא בני עמוד וכבד את ה' ממה שחוננך. נבות היה קולו נאה והיה